SBORNÍK PROJEVŮ A PŘEDNÁŠEK

Setkání konané při příležitosti 167. výročí narození Tomáše Garrigua Masaryka

Naše a evropská společnost

Naše a evropská společnost

Sborník vydaný při příležitosti 167. výročí narození TOMÁŠE GARRIGUA MASARYKA

Setkání konané 6. března 2017 pod záštitou
předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky
Jana Hamáčka
v budově Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

Praha 2018

Obsah:

Modlitba 3

Pozdravy a projevy

Masaryk jako filozof, vědec a politik
a jeho zásada „pod zorným úhlem věčnosti“
ThDr. Tomáš Butta, Th.D. 4

Přednášky a příspěvky

T. G. Masaryk a čs. legie
Plk. gšt. PhDr. Eduard Stehlík, Ph.D., MBA 6

Milan Rastislav Štefánik a jeho životné krédo: veriť, milovať, pracovať
Mgr. Milan Krivda, biskup ZD ECAV na Slovensku 11

Projekt je uskutečněn za laskavé podpory Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.
© Církev československá husitská
ISBN: 978-80-7000-143-1

Modlitba v Parlamentu u příležitosti 167. výročí narození T. G. Masaryka

Bože, Pane věků i dějin!

Myslíme v modlitbě na ty, kteří v minulých dobách hledali tvé království a usilovali o spravedlnost.

Děkujeme ti za všechny, kteří vedli svůj zápas o získání svobody a samostatnost našeho novodobého státu – Tomáše Garrigua Masaryka, Milana Rastislava Štefánika, Edvarda Beneše. Připomínáme si památku statečných legionářů, kteří vedli svůj boj a položili své životy v různých místech světa.

Prosíme tě, žehnej naší zemi, obdař moudrostí a prozíravostí ty, kteří získali důvěru a stojí v čele našeho státu. Veď národy ke spolupráci a dopřej všem svůj mír, neboť ty jsi dárcem pravého pokoje.

Požehnání

Ať nám Bůh žehná a provází nás v Kristu svou milostí a pokojem. Amen.

Březen 2017

T. B.

Masaryk jako filozof, vědec a politik
a jeho zásada „pod zorným úhlem věčnosti“

Vážený pane předsedo, vzácní hosté, dámy a pánové, sestry a bratři!

Setkáváme se dnes v památných prostorách a současně místech novodobého politického dění, abychom si připomněli Tomáše Garrigua Masaryka, Milana Rastislava Štefánika, odvážné legionáře a dobu, v níž se zrodil náš samostatný stát.

V příštím roce 2018 bude velmi významné sté výročí našeho státu a v roce 2020 si budeme připomínat sto let od vzniku Církve československé husitské.

Masaryk jako filozof, vědec a politik se vyznačoval již od svého mládí kritickým myšlením. Rozešel se s tehdejší Římskokatolickou církví, aniž by ztratil víru v Boha. Nepřestal uznávat osobnost a autoritu Ježíše a zdůrazňoval význam náboženství i pro člověka nové doby. Ve svém habilitačním spise píše: „Myslím, že člověk potřebuje k životu náboženství, stejně jako k dýchání potřebuje vzduchu…“ *(Selbstmord, s. 233, cit. u R. Palouše, Česká zkušenost, Academia Praha 1994, s. 122).*

V raném období Masaryk objevoval řeckého filozofa Platona, ale především směřoval k vědám. Rozlišují se dvě řady filozofů. Na jedné straně stojí básníci, na druhé straně jsou vědci. Masaryk je řazen do té druhé řady právě pro svůj důraz na kritičnost a vědeckost. Věnoval se intenzívně oboru sociologie, zabýval se i dějinami. Přesto říká, že sociologie nemůže být bez etiky a dějepis nemůže být jen objektivní vědou bez charakteru *(Palouš R., Česká zkušenost. Academia Praha 1994, s. 125).*

Masaryk nebyl filozofem, který by žil odvrácen od běžného života, který by přemýšlel jen kdesi v ústraní. Jeho filozofický a vědecký zájem byl propojen s výraznou politickou aktivitou. Nasadil se celou vahou své osobnosti pro Československý stát. Jeho politická aktivita byla i aktivitou vojenskou ve smyslu formování legionářů – vlastní armády v zahraničí, jak na to vzpomíná i ve svých Hovorech *(Čapek K., Hovory s T. G. M. Československý spisovatel Praha 1969, s. 141-146).*

Církev československá husitská se zrodila v atmosféře nabyté svobody a utvářející se demokracie první republiky. Prezident Masaryk měl

mezi členy vlastenecky orientované církve značný respekt. Místně se vyskytoval Masarykův obraz i ve sborech, obdobně jako evangelíci někde umísťovali obraz císaře Josefa II. s vděčností za toleranční patent. Obraz Masarykův přetrval i pozdější časy totality ve sboru v Nové Pace a v Příbrami.

Masarykova osobnost byla inspirující pro představitele Církve československé husitské. Odezvy nacházíme u modernistického kněze a prvního patriarchy Karla Farského, který uvádí ve svém spise Český problém církevní z roku 1919 Masarykovu tezi, že česká otázka je stále ještě otázkou náboženskou *(Farský K., Český problém církevní. Praha 1919, s. 11).* V díle prof. Aloise Spisara se setkáváme s tím, že kladně hodnotí Masarykovy náboženské názory a spatřuje v nich – i přes zřejmou určitou odlišnost – „ideovou přípravu" ke vzniku novodobé samostatné církve (Spisar A., Ideový vývoj církve československé (Nástin) Praha 1935, s. 51). Kriticky se s některými osobitými Masarykovými pohledy na křesťanství naopak vyrovnával teolog prof. Zdeněk Trtík. I on však s úctou k Masarykovi říká: „V čem máme Masaryka následovat, je jeho opravdovost, poctivost, čistota myšlenková, mravní a náboženská" *(Trtík Z., Vzpoura proti Bohu. In: TGM a my. Praha 1946, s. 62).*

Masaryk říká, že krize moderního člověka spočívá v subjektivitě a nezodpovědné libovůli. Klade nám tak otázku odpovědnosti. Vůči komu je člověk odpovědný? Odpovědnost máme vůči sobě samému, vůči své rodině, vůči národu, vůči vlasti, vůči dějinám, to jistě ano, ale podle Masaryka též vůči věčnosti. Svůj život žijeme, řečeno s Masarykem, ***sub specie aternitatis*** – pod zorným úhlem věčnosti. Autorem této Masarykem užívané formulace je Baruch Spinoza – holandský filozof židovského původu – a nachází se v jeho spise Etika. Radim Palouš vysvětluje tuto Masarykem citovanou zásadu tak, že člověk žije svůj život v odpovědnosti k univerzu a humanita znamená odpovědnost člověka jako Božího obrazu vůči Stvořiteli veškerenstva *(Palouš R., Česká zkušenost, s. 143).*

U příležitosti 167. výročí narození s vděčností myslíme na prezidenta Masaryka. Byl filozofem, vědcem i politikem, který však nesloužil krátkodobým zájmům a neusiloval o chvilkový prospěch, nýbrž žil svůj život ve vztahu k Věčnosti. Tato rovina Masarykovy osobnosti zůstává pro nás oslovující i dnes.

Tomáš Butta

T. G. Masaryk a čs. legie

V úterý 28. července 1914 vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku. Vypukla první světová válka. Češi a Slováci do ní vstupovali jako občané rakousko-uherské monarchie. V rámci mobilizace zamířili ke svým kmenovým útvarům a po vystrojení odjížděli na frontu. Desetitisíce z nich však uniformu nenáviděné monarchie brzy navždy odložily. Světový válečný konflikt byl totiž pro Čechy a Slováky příležitostí k získání svobody a znovuobnovení vlastní státnosti. Rozhodující roli v tomto procesu hned od samého počátku sehrávali naši krajané žijící ve Francii a Rusku, kteří byli nejen národně uvědomělí, ale i dostatečně radikální. Zatímco domov tehdy stále ještě usiloval o postupnou proměnu Rakousko-Uherska a naplnění svých cílů viděl v postupné federalizaci monarchie, zahraniční Češi dospěli k závěru, že je za naše národní zájmy nutné bojovat se zbraní v ruce. Od formulace této myšlenky již nebylo daleko k jejímu uvedení do života – k organizování čs. vojenských jednotek (později nazývaných legie). Ty vznikaly zcela spontánně a dobrovolně, bez jakékoliv předchozí přípravy a vnější agitace, a to na místech od sebe natolik vzdálených, jakými byly Paříž a Kyjev. Legie se stávají vůbec prvním atributem dosud neexistujícího československého státu a po čtyři válečná léta představují za hranicemi vlasti hlavní a vlastně i jediný výraz československé státní myšlenky.

Vstup do legií nebyl pro nikoho jednoduchou záležitostí. Každý budoucí legionář si totiž musel nejdříve projít svou vlastní „vnitřní revolucí". Z čistě lidského hlediska v sobě musel především překonat přirozený odpor k válce a válčení, jenž se pochopitelně dostavil jako reakce na to, čím si musel nedlouho předtím jako voják rakousko-uherské armády projít. Musel rovněž rezignovat na relativní klid a bezpečí, které mu přinášel pobyt v zajetí. Je sice známo, že v některých zajateckých táborech Čechoslováci žili v tak strašlivých podmínkách, že vstup do legií, i když jim nesliboval nic kromě čestné smrti ve službách vyšší ideje, znamenal ve skutečnosti vysvobození z fyzického i duševního pekla, které je po

dlouhé měsíce obklopovalo. Přesto dochované dokumenty jasně svědčí o tom, že většinu těch, kdo se do legií přihlásili, tvořili ti, kdo tento krok činili z ryzího idealismu a vlastenectví.

Nesmíme však také zapomínat na to, že vstupem do legií se každý legionář, do té doby občan Rakousko-Uherska, otevřeně postavil proti svému dosavadnímu státu. A to platí jak o těch, kdo jako starodružiníci ve Francii a v Rusku náš odboj zahajovali (i oni totiž byli, až na několik málo výjimek, rakousko-uherskými státními příslušníky), tak pochopitelně o všech těch, kdo se do řad legií hlásili jako bývalí váleční zajatci. Dobrovolník vstupující do legií tak musel pečlivě uvážit, zda má v sobě dostatek sil, aby snášel nejen nebezpečí a válečné útrapy, ale i případné následky nezdaru revoluční akce. V sázku totiž dával nejen svůj vlastní život, ale i osud svých blízkých, které zanechal doma, a s nimiž se, v případě, že by odboj nebyl úspěšný, nemusel již nikdy sejít. Své rodinné příslušníky navíc jako příbuzné velezrádce vystavoval reálnému nebezpečí perzekuce. O tom, že rakouská oficiální místa na příslušníky čs. legií jako na vlastizrádce skutečně pohlížela, svědčí nejen proklamace, ale i smutná praxe. Na pět desítek příslušníků našich legií, kteří padli do zajetí, bylo totiž popraveno. Účast v boji za svobodu se tak pro příslušníky čs. legií stávala skutečným bojem na život a na smrt, protože se na ně z pohledu rakousko-uherské justice nevztahovalo mezinárodní právo, které jinak vojákům válčících armád zajišťovalo určitá práva a jistý stupeň ochrany.

Hovoříme-li o „kolébce" legií, můžeme za ni považovat stejně Francii jako Rusko. V obou těchto státech totiž začali naši krajané prakticky od prvních okamžiků světové války vytvářet dobrovolnické vojenské jednotky. V mimořádně krátkém čase vznikla ve Francii „Rota Nazdar" a v Rusku, kde byl krajanský živel mnohem početnější, „Česká družina" v síle praporu. Vlastně téměř současně, již koncem října 1914, odcházejí obě čs. jednotky na frontu. I toto rychlé nasazení do bojů svědčí o opravdovosti a poctivost všech, kdo náš odboj v zahraničí zahajovali. Od podzimu 1914 byly, s výjimkou malých přestávek nezbytných k obnovení sil, obě jednotky opakovaně nasazovány do bojů ve Francii i v Rusku. Rota Nazdar, zařazená do 1. pochodového pluku Cizinecké legie, prošla celou řadou krvavých bojů, z nichž některé právem vešly do dějin našeho zahraničního odboje. Již v první z velkých bitev 9. května 1915 u Arrasu prokázala Rota Nazdar mimořádné hrdinství, avšak zaplatila za to krutou cenu. Na 40 příslušníků roty padlo a přes 150 bylo raněno, často s trvalými následky.

Působení České družiny v Rusku se od nasazení Roty Nazdar výrazně lišilo. Nebyla totiž použita jako celek v rámci některé ruské vyšší jednotky, ale téměř po tři roky byla nasazována jako výzvědná jednotka, jejíž příslušníci byli po četách, půlrotách a rotách rozděleni u ruských divizí

a armád. Velkou výhodu představovala pro Družinu možnost doplňovat své řady z Čechů a Slováků, kteří se ocitli v ruském zajetí a mezi nimiž byla řada uvědomělých a v protirakouském odboji samostatně se organizujících Čechoslováků. Nicméně povolení ruské vlády k náboru v zajateckých táborech nebylo dosaženo hned a bez problémů. Bylo zapotřebí velkého úsilí a diplomatických schopností, než se dosáhlo alespoň částečného úspěchu, v jehož důsledku se původní Česká družina rozrostla nejprve na pluk a v roce 1916 na 1. čs. střeleckou brigádu. Přelom v dějinách našeho zahraničního odboje v Rusku přinesla ruská únorová revoluce. Brzy po ní – 2. července 1917 – byla čs. brigáda (složená již tehdy ze tří pluků) nasazena v rámci Kerenského ofenzívy ve východní Haliči u městečka Zborov, kde dosáhla fenomenálního úspěchu. Zborovské vítězství přineslo Čechoslovákům vedle věhlasu i definitivní povolení rozsáhlého náboru v zajateckých táborech, díky němuž byl ještě na podzim téhož roku postaven celý Československý armádní sbor tvořený dvěma divizemi a záložní brigádou.

Počet dobrovolníků hlásících se do legií byl tak velký, že na podzim 1917 mohly být vyslány do Francie dva menší transporty, které měly vytvořit základ pro výstavbu nových legionářských pluků na západní frontě. Díky usilovné práci Československé Národní rady v Paříži se totiž podařilo dosáhnout toho, že se francouzská vláda bez ohledu na dosavadní zvyklosti mezinárodního práva rozhodla na svém území povolit organizování čs. armády, složené i z bývalých válečných zajatců. Jejím základem se vedle již zmíněných příslušníků ruské legie stali naši zajatci, dopravení do Francie ze Srbska a Rumunska, přeživší příslušníci staré Roty Nazdar a konečně transporty amerických Čechoslováků, které do Francie přijížděly od podzimu 1917. Kádr pozdější samostatné čs. armády ve Francii tak pomalu, ale jistě mohutněl. Z nepatrných počátků tak během tří let vyrostla v Rusku a ve Francii značná vojenská síla, která již pouhou svou existencí do značné míry určovala mezinárodní poměr dohodových států k budoucímu řešení československé otázky.

Výrazně později než naše vojenské jednotky ve Francii a v Rusku se začala formovat třetí složka našich legií, a sice v Itálii. Svůj podíl na tom měla jednak téměř naprostá absence našich krajanů na italském území před vypuknutím války a pak také nepochopení italských oficiálních míst, s nímž se organizace čs. jednotek dlouho potýkala. Za ideového souputníka Roty Nazdar a České družiny je tak v Itálii možné označit až Československý dobrovolnický sbor, který vznikl v zajateckém táboře Santa Maria Capua Vetere u Neapole 17. ledna 1917. Přestože nešlo o vo-

jenskou jednotku, díky jeho pečlivé propagační a organizační práci byly položeny základy výstavby čs. armády v Itálii. Když dala 21. dubna 1918 italská vláda konečně dlouho očekávané svolení k výstavbě československé armády na svém území, bylo ihned k dispozici přes deset tisíc dobrovolníků, za necelý měsíc byla v Umbrii postavena kompletní divize o čtyřech plucích a již v květnu 1918 mohla být část jejích příslušníků nasazena na frontě.

Bezesporu nejdůležitějším, a to jak po stránce vojenské, tak i politické, byl pro naše legie rok 1918, poslední rok války. Na francouzské frontě dosáhly dva pluky našich legií ve druhé polovině října 1918 skvělých úspěchů v bojích u Terronu a Vouziers. Stejně úspěšné bylo i působení našich legií v Itálii. Nejprve Italům prokázaly neocenitelné služby čs. dobrovolnické výzvědné oddíly, jež působily na mnoha úsecích fronty prakticky od „švýcarských ledovců, až po moře adriatické", jak se tehdy říkalo. Vlastní rozsáhlá bojová činnost italských legií začíná v květnu 1918 a ve velice krátké době dosahují Čechoslováci řady vítězství, která jim přinášejí známost i popularitu v celé Itálii. V září 1918 se vrcholem jejich nasazení stává krvavý boj o kótu Doss Alto u Gardského jezera, jenž tvoří důstojný protějšek jak k ruskému Zborovu, tak i francouzskému Terronu.

Těžiště bojové činnosti legií však v roce 1918 leželo především v Rusku, kde se naši legionáři ocitli přímo uprostřed dramatického dění a sami se také stali jeho významným činitelem. Pod vlivem zpráv o pokroku v jednání mezi novou bolševickou vládou a ústředními mocnostmi začalo být jasné, že Čechoslováci musí Rusko co nejrychleji opustit. Československý armádní sbor byl proto 7. února 1918 prohlášen T. G. Masarykem za součást naší armády ve Francii a začal ustupovat z Němci obsazované Ukrajiny směrem na východ do Vladivostoku, odkud měl být lodními transporty přepraven na západní frontu. V březnu 1918 prokázali Čechoslováci svou sílu v ústupových bojích s německou armádou u Bachmače, ale ty nejdramatičtější okamžiky je teprve čekaly. Opakované nepřátelské kroky bolševické vlády proti našim legiím totiž do budoucna neslibovaly nic dobrého. Spouštěcím momentem se stal 14. května 1918 tzv. Čeljabinský incident, jenž v několika málo dnech přerostl v rozsáhlý ozbrojený konflikt. Zasáhl řadu měst od středního Ruska po sibiřský Bajkal a nedlouho nato až po Vladivostok. Během následujících tři měsíce trvajících bojů ovládli Čechoslováci celou transsibiřskou magistrálu a jejich vojenské úspěchy na mnoha místech podnítily lidová povstání, která svrhla místní bolševické vlády. Legie kromě toho zastavily přesun válečných zajatců, kteří v důsledku po-

depsaného separátního míru odjížděli do Německa a Rakousko-Uherska, odkud měli být po krátké rekonvalescenci nasazeni na západní frontu. Tím Čechoslováci výrazným způsobem pomohli bojujícím spojencům.

Původní plán na urychlený odjezd legií z Vladivostoku do Francie tak vzal za své. Spolu s nově se organizující ruskou armádou měly naše legie ve shodě s dohodovými velmocemi vytvořit na Volze a na Uralu protibolševickou frontu, jež se měla stát základem pro pozdější obnovení fronty protiněmecké. Dá se říci, že v té době dosahuje vojenský i politický význam našich legií svého vrcholu. Jméno československého vojáka je skloňováno všemi světovými tiskovými agenturami a T. G. Masaryk je jako „pán Sibiře" znám doslova po celém světě. Šťastnou shodou okolností se tak děje právě v době, kdy první světová válka spěje v Evropě ke svému konci a dosažené vojenské úspěchy legií může T. G. Masaryk v probíhajících diplomatických jednáních odpovídajícím způsobem zužitkovat.

Dvacátý osmý říjen 1918 přináší naplnění snah, za které v uplynulých čtyřech letech Čechoslováci bojovali a také umírali – vlastními silami a obratnou diplomacií si vybojovali nezávislý stát. Pro desetitisíce legionářů však tou dobou válka ještě ani zdaleka nekončila. Stovky z nich umírají právě na konci října 1918, ve dnech, kdy národ doma slaví první okamžiky nově nabyté svobody. Před našimi legiemi v Rusku jsou ještě téměř dva další roky bojů a útrap na území Ruska zmítaného občanskou válkou. Teprve na konci roku 1919 mohla být zahájena přeprava ruské legie, tvořící tehdy armádu o třech divizích, zpět do svobodné vlasti. I tato „druhá anabáze", tentokrát po moři, byla v roce 1920 nakonec úspěšně ukončena.

T. G. Masaryk vždy opakovaně zdůrazňoval obranný charakter našeho odboje. Legie usilovaly o osvobození vlastního národa, usilovaly o vítězství civilizace a humanity, ne však o pokoření a podmaňování si jiných národů. Význam legií již v roce 1923 snad nejlépe charakterizoval jejich příslušník a zároveň historik dr. František Šteidler, který napsal: „Není zapotřebí legie idealizovat a zveličovat jejich činnost, abychom poznali, čím opravdu národu byly a co vskutku pozitivního ve prospěch jeho samostatnosti vykonaly. Mluví jejich skutky. Vítězné boje na straně jedné a hroby padlých na straně druhé. Činnost legií byla nesporně hlavním a nejpádnějším argumentem v rukou našeho politického vedení v diplomatickém jednání se státy dohodovými. Bez legií by nebyl myslitelný náš zahraniční odboj, bez jejich krve a obětí nebylo by naší samostatnosti."

Plk. gšt. PhDr. Eduard Stehlík, Ph.D., MBA

Milan Rastislav Štefánik a jeho životné krédo: veriť, milovať, pracovať

Dôstojný brat patriarcha, vážení hostia, bratia a sestry!

Etické a životné krédo Milana Rastislava Štefánika bolo zhrnuté do troch krátkych, ale zato výstižných slov: „VERIŤ - MILOVAŤ - PRACOVAŤ." Táto myšlienka ho sprevádzala a inšpirovala ku uskutočňovaniu vznešených cieľov počas celého života. M. R. Štefánik sa narodil 21. 7. 1880 v Košariskách, v malej kopaničiarskej dedinke, ako šieste dieťa - v rodine miestneho evanjelického farára Pavla Štefánika a jeho manželky Albertíny rod. Jurenkovej. Jeho otec bol aj náruživý poľovník, skalopevný „národniar a slavianofil" a tak vychovával aj svoje deti. Svojim synom k menu pridával slovanské mená, ktoré pripomínali slávnu minulosť našich predkov. Synovi Milanovi pridal druhé meno Rastislav. Známy bol svojím výrokom, s ktorým vyprevádzal svojich synov do maďarských stredných škôl: „Viete, čo je váš otec a čo ste vy. Buďte v srdci vždy dobrí Slováci a nehanbite sa za svoju materinskú reč. O kom sa dozviem, že sa hanbí za nás, nech sa viac neopováži prísť domov, lebo ho zastrelím ako psa." Štefánikovci vychovávali svoje deti k pracovitosti, skromnosti, racionálnosti, pragmatizmu, podnikavosti, šetrnosti, húževnatosti, v duchu reformačných zásad a učili ich k úprimnej viere v Pána Boha. Prvé tri triedy ľudovej školy vychodil v rodnej dedine, kde ho učil slovenský národovec, absolvent slovenského ev. gymnázia v Revúcej, Martin Kostelný. Podľa svedectva učiteľa bol Milan Rastislav najlepším žiakom na košarištianskej škole. Otec Pavel sa snažil poskytnúť synovi čo najlepšie vzdelanie a preto, aby mohol Milan Rastislav študovať na strednej škole, musel sa dôkladne naučiť po maďarsky. A tak už ako deväťročný odišiel z domu do Šamorína, aby sa pripravil na strednú školu. Stredoškolské štúdium začal na evanjelickom lýceu v Bratislave, vtedajšom Prešporku, kde sa stretol s myšlienkami Ľudovíta Štúra, ktorý bojoval za práva Slovákov v Uhorsku. Na lýceu už študovali jeho dvaja bratia Igor a Pavel. Na pomaďarčenom lýceu už z vlasteneckých profesorov učil iba Ján Kvačala. Štefánikovými obľúbenými profesormi boli učiteľ matematiky Ferdinand Hirschmann a triedny profesor Samuel Markusovszky. Štefánik študoval s výborným prospechom,

no po troch rokoch musel odísť za svojím bratom Pavlom do Šoproni a neskôr do Sarvaša, pretože Pavel dosahoval priemerný prospech. V roku 1898 v Sarvaši zmaturoval s vyznamenaním. Po maturite sa rozhodol študovať v Prahe a na prianie svojho otca sa zapísal na odbor stavebné inžinierstvo na Českom vysokom učení technickom. Štipendium získal od Československej jednoty. Štefánikovo Ora et labora (modli sa a pracuj) sa v pražskom prostredí preformovávalo na jeho nové krédo: „Veriť, milovať, pracovať." Štefánik bol vychovávaný v ortodoxnom luteránskom duchu, čo možno dokumentovať aj skutočnosťou, že sa stal predplatiteľom nového prekladu Kralickej Biblie. Nebola to pre neho len formálna záležitosť, lebo on sa skutočne zaujímal o Bibliu. Dôkazom toho bolo aj to, že ju na svojich cestách stále mal pri sebe. Profesor Fuska je presvedčený o tom, že Štefánikovo životné krédo „Veriť, milovať, pracovať" má základ v Biblii, vo vyznaní apoštola Pavla: „Teraz však zostáva viera, nádej a láska, to troje ale najväčšia z nich je láska." Obsah Hymny lásky sa stal Štefánikovým náboženstvom na celý život. Mladý študent vnímavo prijímal nielen nové poznatky z vedy a techniky, ale preberal aj názory niektorých profesorov a učiteľov. Na formovanie Štefánikovho svetonázoru nepochybne vplýval T. G. Masaryk, ktorý v čase jeho štúdii v Prahe predstavoval filozoficky i mravne vyformovaného filozofa a vedca - humanistu. Masaryk v náboženstve videl jedinečnú možnosť oživiť mravnosť a lásku k blížnemu. Láska k blížnemu, dokonca aj k nepriateľovi, teda čistá, najčistejšia ľudskosť, humanita boli podstatou jeho náboženstva. Myšlienky prezentované Masarykom dobre korešpondujú s myšlienkami formujúceho sa mladého študenta Štefánika. Zásady životnej filozofie mladého Štefánika sú obsiahnuté v obsahu Biblie. V niektorých svojich úvahách píše: „Usilujeme sa o riešenie všeľudských problémov, usilujeme sa o triumf pravej lásky… chceme kráľovstvo prekrásnych princípov morálky, ktorou jedine duša sa rozvíja a môže sa usmievať, chceme náboženstvo čistej lásky, po ktorej žízni ľudská duša…" a pokračuje: „v láske je účel šťastia, je naša večnosť. Ale len v láske bezhraničnej. Láska je jeden z najurčitejších a najkrajších plodov mojej duše, nesmie byť však ojedinelým cieľom. Tým môže byť jedine úsilie: aby mravnosť bola prehĺbená, teda intelektuálnym zdokonaľovaním uviesť v harmóniu seba so zákonmi všehomíra." K profesorovi si vypestoval hlboký, až skoro synovský vzťah. Stal sa obhajcom Masarykovho učenia a jeho filozofických názorov pred jeho odporcami. Štefánik bol mimoriadne inteligentný a čaro jeho osobnosti prispelo k rýchlemu zbliženiu sa s českou kultúrou a vedeckou spoločnosťou. Prejavili sa u neho žurnalistické schopnosti a tak písal do revue Hlas, Čas a Umeleckého hlasu, ktorého bol spoluredaktorom. Vo svojich článkoch a úvodníkoch zoznamoval českú verejnosť so Slovákmi, ich kultúrou a politickým dianím na Slovensku. Ostro vystupoval proti maďarské-

mu šovinizmu, ale tiež proti pasivite, ľahostajnosti vtedajších slovenských politických dejateľov. Bol presvedčený o nutnosti spolužitia Slovákov a Čechov, ak sa tieto národy chcú stať slobodné. Štefánik bol členom v rôznych spolkoch, čo malo vplyv na formovanie jeho názorov. Bol v spolku evanjelických akademikov Jeroným, členom podporného spolku Radhošť a neskôr bol predsedom slovenského akademického spolku Detvan. Stal sa stúpencom slovensko-českej vzájomnosti. Toto smerovanie ho priviedlo k nezhodám s otcom, ktorý bol orientovaný na ortodoxné martinské vedenie Slovenskej národnej strany. Na konci druhého ročníka prežíval Štefánik osobnú krízu, lebo štúdium stavebného inžinierstva ho neuspokojovalo. Narušili sa u neho hodnoty v otázke viery a politickej orientácie, ktoré si priniesol z rodného domu. Rodičia mu vštepili už v detstve pevnú dôveru – vieru v Pána Boha. Na Štefánikovu vieru mali veľký vplyv veda, pokrok, filozofické názory, s ktorými sa stretol v Prahe počas štúdií. Nebol však prvým ani ojedinelým slovenským evanjelikom, ktorý v zahraničí podľahol novým filozofickým smerom. Ako príklad môžeme uviesť Ľudovíta Štúra, ktorý sa počas štúdii v Nemecku dostal pod vplyv Heglovej filozofie. Viaceré Štefánikove vyjadrenia svedčia o jeho hľadaní cesty k Bohu. Jedná sa v podstate o vyjadrenia človeka v rôznych ťažkých životných situáciách, keď prechádzal emočnými zápasmi, bol vyčerpaný a sklamaný. Etika evanjelického domáceho prostredia bola hlboko zakorenená v jeho srdci a nedovolila sa mu natrvalo vzdialiť sa od Pána Boha. Svedčia o tom aj jeho zápisky z denníka, keď si spomínal na svojich drahých doma a mal pochybnosti, tak si vzal Bibliu a čítal Žalm 8,4 -5: „Keď hľadím na tvoje nebesá, na dielo tvojich prstov, na mesiac a hviezdy, ktoré si upevnil: Čo je človek, že naň pamätáš?“ Štefánik mal úprimný, dobrý vzťah k svojim rodičom napriek tomu, že sa so svojím otcom nezhodol v otázkach študijných, vieroučných a ani politických. Odišiel z Technického učení a zvolil si nový odbor astronómiu na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity. Hlboko uložené mravné hodnoty u neho zvíťazili a po dlhej ceste hľadania si nakoniec otec a syn našli k sebe cestu. V roku 1902 Štefánik štúdiá v Prahe prerušil a odišiel študovať do Zürichu, kde absolvoval letný semester, počas ktorého si doplňoval svoje poznatky v astronómii i v optike. V poslednom ročníku obhájil svoju dizertačnú prácu, ktorá mala názov „Nové hviezdy z doby - predtychonovej a Nová Cassiopeia.“ Štúdiá v Prahe ukončil 12. októbra 1904, keď bol promovaný za doktora filozofie. Na promóciu do Prahy prišiel aj Štefánikov otec a nastalo medzi nimi zmierenie.

Po absolvovaní nezvyčajného študijného odboru v tej dobe Štefánik nemal veľké možnosti uplatnenia. Pracovať ako profesor na reálnej škole ho nelákalo a tak sa rozhodol 28. 11. 1904 odísť do Paríža s úmyslom uplatniť sa vo svetovej vede.

Francúzko sa stalo Štefánikovou „druhou vlasťou“ a jeho život mal dve odlišné podoby. Roky 1904 -1914 považujeme za jeho „hviezdne roky“. Prostredníctvom slávneho astronóma C. Flammariona dostáva v apríli 1905 miesto asistenta v Janssenovej Meudonskej hvezdárni. Už v prvých rokoch publikoval 12 vedeckých prác, ktoré boli prednesené v Paríži na pôde Francúzskej akadémie vied. Štefánik absolvoval až 6 astronomických pozorovaní v Janssenovej hvezdárni na najvyššom vrchu Álp a Západnej Európy - na Mont Blancu (4 810 m n. m.). Pozoroval planéty i tzv. telurické čiary v slnečnom spektre. Zúčastnil sa na vedeckých cestách, kde sledoval zatmenie slnka v Španielsku (r.1905), v Turkestane (1907), v Tichomorí (1911), pri Paríži (1912) a v Brazílii (1912).

Vedecký ústav Bureau des Longitudes spolu s ústavom Bureau Central Météorologique ho vyslali na Tahiti pozorovať Halleyho kométu.

Dňa 27. apríla 1910 pristála jeho loď v tahitskom prístave Papeete. Tu strávil nasledujúcich 10 mesiacov. Na ostrove Vavau 28. 4. 1911 pri pozorovaní úplného zatmenia slnka dosiahla práve Štefánikova výprava najlepšie výsledky. Za vedecké práce získal cenu Francúzskej astronomickej spoločnosti, Janssenovu a Wildeho cenu Francúzskej akadémie vied. Prezident francúzskej republiky sa rozhodol M. R. Štefánikovi udeliť štátne občianstvo a stalo sa tak 27. júla 1912. Neskôr francúzska vláda Štefánikovi na návrh ministerstva námorníctva udelila kríž Rytiera Čestnej légie 1914 za získanie povolenia od Ekvádorskej vlády pre Francúzov na vybudovanie vlastnej telegrafickej siete a pre sústavu meteorologických staníc v Ekvádore a na Galapágoch.

Roky 1915 až 1919 zobrazujú obdobie jeho úspešnej a intenzívnej diplomatickej a vojenskej činnosti. Ako francúzsky občan sa v r. 1915 dobrovoľne prihlásil k letectvu. Jeho vedecké a pilotné schopnosti využil veliteľ francúzskej armády maršál M. Foch, keď ho poveril organizáciou vojenskej meteorologickej služby. Za odvahu a vynikajúce schopnosti mu velenie francúzskej armády udelilo Vojenský kríž. Už v roku 1915 organizoval leteckú eskadru zo slovenských a českých dobrovoľníkov. Prostredníctvom francúzskych politikov informoval verejnosť o ťažkom položení Slovákov v Uhorsku. V roku 1916 bola v Paríži vytvorená Národná rada československá - NRČS. Predsedom sa stal T. G. Masaryk, podpredsedom M. R. Štefánik a tajomníkom E. Beneš. Hlavnou úlohou Národnej rady československej bolo vybudovať vlastnú československú armádu – légie zo zajatých rakúsko-uhorských vojakov českej a slovenskej národnosti, sústredených v Rusku a v Taliansku, ktoré by bojovali po boku Dohody. Najväčšie možnosti pre nábor dobrovoľníkov sa rysovali medzi krajinami v USA a v Rusku. Dňa 2. júna 1917 odcestoval loďou Štefánik do USA. Prvou úlohou bol nábor dobrovoľníkov slovenského a českého pôvodu

v USA, ktorých sa mu napokon podarilo získať 3 000. Druhou mala byť konsolidácia krajanov v USA a získanie ich podpory pre ČSNR. V júli roku 1917 preletela svetom správa o vystúpení Česko-slovenských légií v Rusku. Mali už 50 000 príslušníkov a čoskoro sa zapojili do bojov proti Nemecku a Rakúsko-Uhorsku. Jeho činnosť bola úspešná a politickú aktivitu medzi osobnosťami v Amerike ocenili aj francúzske kruhy a 20. októbra bol Štefánik vyznamenaný krížom dôstojníka čestnej légie.

Po návrate do Paríža sa Štefánik zapojil do diplomatických rokovaní o ustanovení samostatnej česko-slovenskej armády. Výsledkom bol „Dekrét o vytvorení Česko-slovenskej armády vo Francúzsku", ktorý vydala francúzska vláda 16. decembra 1917. Podľa tohto dekrétu a neskôr vydaného štatútu sa vytvorila samostatná Česko-slovenská armáda, ktorá politicky podliehala ČSNR v Paríži, kde sa Štefánik opäť stretol s Janinom a so súhlasom francúzskeho velenia prijal funkciu veliteľa vytvárajúceho sa česko-slovenského vojska (10 000 vojakov). M. R. Štefánik bol na misiách spojených s výstavbou čs. zahraničného vojska (čs. légií) v USA, Taliansku a na ruskej Sibíri. Za štyri roky pôsobenia v armáde sa stal z neho generál 18. 9. 1918.

Po medzinárodnom uznaní ČSNR sa mohol tento orgán premeniť de facto na vládu. Stalo sa tak 14. októbra 1918. Vláda bola trojčlenná: Masaryk bol ministerským predsedom, Beneš ministrom vnútra a Štefánik ministrom vojny. Krátko nato uverejnil Masaryk aj „Vyhlásenie nezávislosti Česko-Slovenska", tzv. Washingtonskú deklaráciu. Tá zapôsobila na americkú verejnosť i na prezidenta Wilsona, ktorý reagoval na návrh prímeria zo strany Rakúsko-Uhorska tak, že po jeho uzavretí majú o budúcnosti monarchie rozhodnúť jej národy samy. A tie sa už rozhodli. Došlo k vystúpeniu domáceho odboja a 28. októbra 1918 k vyhláseniu Československej republiky.

Zo spoločných rozhovorov Masaryka, Beneša a Štefánika sa zrodila takáto dikcia: „To, čo myslí Masaryk, Beneš povie a Štefánik spraví." A vidíme, že sa im to podarilo pri vzniku nášho spoločného štátu. V nedeľu 4. mája 1919 sa v Galarate rozlúčil Štefánik s najvyššími predstaviteľmi Talianska. Pri návrate do vlasti, kde sa mal ujať funkcie ministra vojny v Československej vláde, sa jeho lietadlo typu Caproni 450 pri pristávaní v Ivanke pri Dunaji zrazu zrútilo priamo na zem. Milan Rastislav Štefánik spolu s dvoma talianskymi letcami, poručíkom Giottom Mancinellim Scottim, seržantom Umbertom Merlinom a mechanikom - rádiotelegrafistom Gabriellom Aggiuntim zahynuli. Cieľom ich cesty bolo letisko vo Vajnoroch pri Bratislave. Havária lietadla sa dodnes precízne nevyšetrila, úplne nevysvetlila a príčiny ich smrti sú nevyjasnené. Pohreb Milana Rastislava Štefánika sa uskutočnil 11. mája 1919 v Brezovej a Košariskách.

23. septembra 1928 bola slávnostne odhalená mohyla na Bradle, kde je pochovaný Milan Rastislav Štefánik. Tento pamätník navrhol architekt Dušan Jurkovič. Monumentálne dielo bolo umiestnené na vrchu Bradlo, ktorý sa vypína nad Štefánikovými rodnými Košariskami.

Na Slovensku bol prijatý Zákon o zásluhách M. R. Štefánika. Tento zákon nadobudol účinnosť 1. januára 2001. V budove Národnej rady Slovenskej republiky sa nachádza busta Milana Rastislava Štefánika a pamätná tabuľa, na ktorej je uvedené jeho krédo: „Veriť, milovať, pracovať".

V roku 1990 vznikla Spoločnosť Milana Rastislava Štefánika. Základným poslaním SMRŠ je sprostredkovávať poznatky o živote a diele Milana Rastislava Štefánika, významného činiteľa česko-slovenského národnooslobodzovacieho boja, vedca, vojaka, diplomata a ministra prvého samostatného štátu Čechov a Slovákov a aktualizovať jeho odkaz. Má viac ako 1000 členov na Slovensku i v zahraničí.

M. R. Štefánik ako národovec a politik bol súčasťou historického procesu, ktorého výsledkom bolo vytvorenie samostatného spoločného štátu Čechov a Slovákov. Je prvým zo slovenského národa, ktorý svojou diplomaciou vplýval na európsku politiku a práve preto s jeho myšlienkami, názormi a činmi ho dnes vnímame ako prvého „Európana".

Na záver svojej prednášky sa chcem s vami rozlúčiť s týmito myšlienkami, ktoré nestratili nič na svojej aktuálnosti a majú čo povedať aj dnešným ľuďom žijúcim nielen na Slovensku, ale aj v Českej republike. Citujem:

„Je potrebné ľudí učiť veriť, je potrebné ich milovať, napriek všetkým chybám, je potrebné učiť ich milovať, ale je nevyhnutné tiež pracovať a učiť iných pracovať!"

„Chcem prispieť i ja - v tom úsilí vidím moju oddanosť, lásku k môjmu národu, k bytostiam, ktoré sú a budú mi večne milé. Nech je každý z nás dnes lepším, ako bol včera a vlasť naša bude veľká a slávna."

Mgr. Milan Krivda,
biskup ZD ECAV na Slovensku

